

SPRÁVY A RECENZIE

Profesor Ján Doruľa sedemdesiatpäťročný

Profesor PhDr. Ján Doruľa, DrSc., patrí k významným predstaviteľom slovenskej i medzinárodnej slavistiky. S jeho aktivitami sa spája dlhoročná práca na poli slavistického výskumu v oblasti slovensko-slovanských, slovensko-nemeckých, slovensko-latinských a slovensko-maďarských jazykových vzťahov. Osobitne sa zaslúžil o bádateľské aktivity i organizáciu celého radu doteraz zanedbávaných slavistických výskumov na Slovensku. Predstavu o koncepcii rozvoja modernej slavistiky na Slovensku predložil na verejnú oponentúru a potom uverejnil v časopise *Slavica Slovaca* (1989, roč. 24, č. 3, s. 201-210).

Po štúdiách na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde absolvoval odbor slovenčina-ruština, začal v roku 1957 pracovať ako asistent a odborný asistent slovenského jazyka na Vysokej škole ruského jazyka a literatúry v Prahe. Od 1. septembra 1959 do 31. mája 1995 pracoval v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, kde v rokoch 1961-1964 absolvoval internú vedeckú aspirantúru. V rokoch 1991-1995 vykonával funkciu riaditeľa Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a od 1. júna 1995 do 30. júna 2006 bol riaditeľom Slavistického kabinetu SAV (od 1. januára 2005 Slavistický ústav Jána Stanislava SAV). V roku 1993 sa na Fakulte humanitných a prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici habilitoval na docenta v odbore slovenský jazyk a v tom istom roku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave obhájil prácu na získanie hodnosti DrSc. V rokoch 1994-1999 pôsobil ako externý vedúci Katedry slovenského jazyka a literatúry na Trnavskej univerzite v Trnave. Po inaugurácii na profesora v odbore slovenský jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Prešove bol Ján Doruľa v roku 1995 vymenovaný za univerzitného profesora.

Ján Doruľa pôsobí v súčasnosti ako predseda vedeckej rady Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, je hlavným redaktorom interdisciplinárneho vedeckého časopisu *Slavica Slovaca*, je predsedom komisie na získanie hodnosti DrSc. v odbore slavistika – slovanské jazyky a členom Učenej spoločnosti SAV. Ako dlhoročný prednášateľ na vysokých školách (v Prahe, Prešove, Trnave) pôsobil jubilant ako člen vedeckej rady Trnavskej univerzity, člen vedeckej rady Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity a Filozofickej fakulty UKF v Nitre, člen senátu Trnavskej univerzity i senátu Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. V grantovej agentúre VEGA zastával funkciu podpredsedu, neskôr predsedu komisie a člena predsedníctva VEGA. V súčasnosti Ján Doruľa pracuje

ako člen výboru Matice slovenskej a člen vedeckej rady Matice slovenskej. V Jazykovom odbore MS vykonáva funkciu podpredsedu.

V rokoch 1968-1970 bol Ján Doruľa na 14-mesačnom výskumnom pobyte v Nemeckej spolkovej republike ako štipendista nadácie Alexander von Humboldt-Stiftung. Na ďalších dvoch polročných výskumných pobytoch v NSR bol J. Doruľa v rokoch 1990 a 1992-93. J. Doruľa sa sústredil na archívny výskum, najmä na budovanie materiálovej základne historického slovníka slovenského jazyka. Doma i v zahraničí uverejňoval štúdie z dejín slovenského jazyka a zo slovenskej historickej lexikológie i štúdie o vzťahoch slovenčiny a iných slovanských aj neslovanských jazykov z vývinového hľadiska. Slovenskú jazykovedu reprezentoval na domácich aj zahraničných konferenciách, sympóziách a zjazdoch.

Ján Doruľa je spoluautorom Krátkeho slovníka slovenského jazyka, publikoval štúdie o jazyku ľudovej slovesnosti (slovenských ľudových rozprávok). Bol dlhoročným odborným posudzovateľom učebníc a príručiek slovenčiny pre školy s ukrajinským vyučovacím jazykom vydávaných Slovenským pedagogickým nakladateľstvom. Od roku 1988 bol poverený organizovaním slavistických výskumov v jazykovede na Slovensku na širšej interdisciplinárnej základni.

Vedecko-organizačné aktivity jubilanta sa prejavili predovšetkým pri príprave 11. medzinárodného zjazdu slavistov, ktorý sa uskutočnil v Bratislave v roku 1993. Organizácia zjazdu nebola vo vtedajších búrlivých časoch rozpadov a zrodov (nielen štátov, ale aj organizácií slavistov) vôbec jednoduchá. 11. medzinárodný zjazd slavistov bol prvým slavistickým kongresom, ktorý sa uskutočnil na Slovensku, Bratislava sa stala miestom stretnutia slavistov zo slovanských aj neslovanských krajín. Už samo toto stretnutie na prívetivej žičlivej slovenskej pôde bolo veľkým úspechom zjazdu. Výraznou črtou programu rokovania medzinárodného zjazdu slavistov v Bratislave bola interdisciplinárnosť. V súvislosti s tým bolo potrebné organizačne i personálne dobudovať Slovenský komitét slavistov, ktorý sa stal plnohodnotným a rovnoprávnym členom Medzinárodného komitétu slavistov. Slovenský komitét slavistov tvoria zástupcovia spoločenskovedných disciplín z oblasti jazykovedy, literárnej vedy, etnológie a histórie spolu s archeológiou. Utvorili sa tak predpoklady na efektívnu realizáciu a koordináciu komplexných interdisciplinárnych konfrontačných a areálových výskumov na Slovensku, na aktívne fungovanie slovenskej slavistiky v slovenskom i medzinárodnom kontexte. Dôležitá je v tejto súvislosti aj účasť slovenských slavistov na práci medzinárodných komisií pri Medzinárodnom komitéte

slavistov. J. Doruľa aktívne pôsobil ako člen Medzinárodného komitétu slavistov a stabilný člen jeho prezidia. Aj preto sa slovenská slavistika úspešne zaradila do medzinárodného rámca. Hoci som čase realizácie 11. medzinárodného zjazdu slavistov ešte študoval na Filozofickej fakulte v Prešove, z atmosféry medzinárodného podujatia podobného významu i z vedecko-organizačného talentu profesora Doruľu som mohol živo čerpať v jeseni 1995, keď sa v Prešove uskutočnilo druhé zasadnutie Medzinárodného komitétu slavistov pred pripravovaným 12. medzinárodným zjazdom slavistov v Krakove. Na 12. medzinárodnom zjazde slavistov sa popri hojnej aktívnej účasti slovenských slavistov prezentovala aj obsiahla publikácia so záznamami z diskusie k referátom, ktoré odzneli na 11. medzinárodnom zjazde slavistov v Bratislave.

Aktivity jubilanta v oblasti organizácie komplexného interdisciplinárneho slavistického výskumu sa výrazne prejavili pri založení slavistického pracoviska ako výskumného a koordinačného centra slavistických výskumov na pôde Slovenskej akadémie vied. Práve toto pracovisko pod vedením profesora Doruľu významnou mierou prispelo k zviditeľňovaniu slovenského prínosu do európskej kultúry. Slavistický kabinet SAV, ktorý Ján Doruľa založil 1. marca 1995, vzniklo ako vedeckovýskumné a koordinačné centrum slavistických výskumov na Slovensku a profesor Ján Doruľa ako riaditeľ tohto pracoviska od samého začiatku prevzal na seba zodpovednosť za organizovanie slavistických výskumov a ďalších aktivít. Slavistický kabinet SAV organizoval celú prípravu aktívnej účasti a prezentácie slovenskej vedy na 12. i 13. medzinárodnom zjazde slavistov v Krakove a Lubľane v roku 1998 i v roku 2003. V spolupráci so Slovenským komitétom slavistov sa podarilo edične pripraviť zborníky vedeckých štúdií na obidva medzinárodné slavistické zjazdy.

Náš jubilant sa zaslúžil aj o to, že sa Slavistický kabinet SAV od 1. januára 2005 premenoval na Slavistický ústav Jána Stanislava SAV. Týmto pomenovaním sa vzdáva hold a úcta osobe a dielu významného slovenského slavistu Jána Stanislava (1904-1977). Toto uznanie postavenia slavistických výskumov v rámci SAV vyplynulo z aktívnej a systematickej výskumnej činnosti v oblasti konfrontačných slavistických výskumov v národnom i medzinárodnom kontexte.

K najvýznamnejším výsledkom činnosti jubilanta patria jeho vedecké monografie, štúdie a prednášky doma i na zahraničných univerzitách v Bonne, Regensburgu, Viedni, Kolíne nad Rýnom, Würzburgu, Varšave, Kyjeve, Užhorode. Treba spomenúť najmä jeho knižné práce *Slováci v dejinách jazykových vzťahov* (Bratislava : Veda 1977) a *Tri kapitoly zo života slov* (Bratislava : Veda 1993), v ktorých podal súhrnný pohľad na jazykové vzťahy Slovákov a ďalších, najmä susedných etníc. Zdôrazňuje v nich, že novodobá spoločnosť si musí uvedomovať svoj historizmus, predovšetkým historické vedomie ako integrálnu zložku samej svojej existencie. Obidve knižné práce sú často citovanými dielami nielen v jazykovednej, ale aj historickej odbornej literatúre.

Vysoko treba oceniť faksimilné vydanie rukopisu prvého prekladu celej Biblie do slovenčiny, ktorá vyšla v renomovanej medzinárodnej edícii *Biblia Slavica* v ne-

mecku (*Slovakische Bibel der Kamaldulenser*: Band I-II. Biblia Slavica. Ed. Hans Rothe und Friedrich Scholz unter Mitwirkung von Ján Doruľa. Paderborn – München – Wien – Zürich : Ferdinand Schöningh 2002. 920 + 1063 s.). Vydanie prvého prekladu celej Biblie do slovenčiny dokumentuje vysokú duchovnú a jazykovú vyspelosť prostredia, v ktorom vznikol preklad plne porovnateľný s inými inojazyčnými prekladmi. Napĺňanie premyslenej koncepcie a ďalší rozvoj slavistického bádania na Slovensku si nemožno predstaviť bez jeho kontinuálneho zabezpečovania, čo nakoniec vidno v aktivizácii mladých vedeckých pracovníkov, žiakov a nasledovníkov.

Nemalý je vklad Jána Doruľu do výskumu jazyka slovenských ľudových rozprávok, ktoré sú jednou zo súčastí našej jazykovo-historickej a kultúrnej tradície. Slavistický výskum na Slovensku pod vedením profesora Doruľu je dôkazom nezastupiteľnosti komplexných interdisciplinárnych výskumov slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských jazykových, kultúrnych, historických, etnických, konfesionálnych i literárnych vzťahov a súvislostí. Takýto výskum odкрýva mnohé poznatky o našom národnom, jazykovom, kultúrnom a historickom vývine, a tak odhaľuje mnohé doteraz neznáme súvislosti formovania našej národnej spolupatričnosti.

V roku 1993 Predsedníctvo SAV ocenilo prácu Jána Doruľu Zlatou plakétou Ľudovíta Štúra SAV za zásluhy v spoločenských vedách. Od roku 1998 je Ján Doruľa nositeľom Veľkej medaily sv. Gorazda – najvyššieho reztortného vyznamenania Ministerstva školstva SR. V roku 2003 dostal J. Doruľa Cenu Štefana Moyzesa za prínosy k slovenskému národnému životu, ktorú mu udelila Nadácia Matice slovenskej. Matica slovenská ocenila prácu Jána Doruľu v roku 2003 Pamätnou medailou sv. Cyrila a Metoda za prínos do slovenskej vedy a kultúry. V roku 2004 mu Slovenská akadémia vied udelila Medailu SAV za podporu vedy.

Napĺňanie koncepcie interdisciplinárneho slavistického výskumu je nielen krédom profesora Jána Doruľu, ale je aj v súlade s potrebami slovenského spoločenstva i súčasného vedeckého bádania. V duchu tohto kréda a týchto potrieb vychováva Slavistický ústav Jána Stanislava SAV generáciu mladých nasledovníkov a kolegov.

Za všetkých kolegov i za mnohých ďalších spolupracovníkov, študentov i žiakov, milý pán profesor, k Tvojim narodeninám vinšujem veľa pracovnej pohody i radosť zo slavistickej vinice.

Peter Žeňuch

Emil Horák – slavista telom aj dušou

Docent PhDr. Emil Horák, CSc., sa zapísal do slovenskej jazykovedy a všeobecnej jazykovedy ako významný jazykovedec slavista a lexikograf. Jeho životné jubileum (70 rokov) si pripomíname 14. apríla. Už jeho štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1955-1958), kde si vybral slovenský jazyk a ruský jazyk, nasvedčovalo tomu, že sa bude uberať „slovanskou cestou,“ čo sa potvrdilo ďalším štúdiom bulharského ja-